

Peer Gynt frå Stange

*Mulighetene er så mange,
æjlt i væla kæjn du bli,
bære du er født i Stange.*

Det mente *Peer Gynt frå Stange*, en skrytepave og drømmer, akkurat som sitt "forbilde" i Ibsens kjente verse-drama, men mer lokal og revypreget. Og opphavsmannen til denne viltre og humørfylte sketsjen, om vi kan kalle den det, var **Asmund Finstad**. Han var født og oppvokst på Tangen, men bodde store deler av livet i Oslo.

Asmund var ingeniør, men hadde også et stort kunstnerisk og kulturelt talent. I hovedstaden var han svært aktiv i Hedemarkslaget, og i fødebygda Stange, som betydde mye for ham, gledet han i mange år leserne av historielagets årbok med livfulle skildringer av folk og steder i skogbygda på Tangen.

På 1950-tallet ble han, sammen med vennen **Torbjørn Ekern** fra Ottestad, landskjent gjennom NRKs programserie *Skrøner og skryt ifrå skogom*.

Peer Gynt frå Stange ble skrevet på denne tida. Bakgrunnen var at *Det Norske Teater* skulle sette opp en Prøysen-forestilling, og Asmund Finstad ble engasjert som språkkonsulent. Han skulle *lære skuespellerne å tala hedemarksdialekt*, og en måte å gjøre det på var å benytte kjente replikker fra andre teaterstykker for å se hvordan de framstod på hedemarksmål. Og kjente replikker fant han i Ibsens "Peer Gynt".

– Men det var også en annen grunn til at *Peer Gynt frå Stange* så dagens lys, fortalte Asmund. Han og Torbjørn Ekern hadde fått i oppdrag å lage en forestilling til et arrangement på Domkirkeodden, sankthansaften 1950. Det skulle være revypreget og inneholde aktuelle lokale poenger. Kombinasjonen av revy og arbeidet med "dialektkurset" på Det Norske Teater ga ideen til *Peer Gynt frå Stange*. Torbjørn spilte Peer og Asmund sjøl bekledd rollen som Mor Aase.

Mens Ibsens Peer var på reinsjakt og fikk en ufrivillig ridetur over Gjedineggen på en skadeskutt reinsbukk, havnet den lokale Peer på ryggen av *Stanges støsste grabokk*, etter en svært vill og fuktig fest på Tingvoll:

*Gjennom blanke glase gikk det
Flasker smæjll og kniver fikte.
Over hundre grove kara
skrek som varg og trøjll og draug!
Ut i lause lufta bar det
ti ei sky ta flis og glas...
Men ved veggen, nedpå bakken
datt je like lukt i nakken
på en bakk som gomle gras!
Stanges støsste grabokk var det!
Skrævs på bokkeryggen satt je.
Fækk ti højnna, heldt meg fast.
Ende rætt i været spratt je
hår gong bokken tog et kast.
Æjller rei je slik en fålå..
Gjennom gjærdet så det smålå,
ned på vegen, ut i bygda.
Rætt væstover Væstadhøgda.*

FRA JUBILEUMSFÖRESTILLINGEN I 1981: Asmund Finstad som Mor Aase og Torbjørn Ekern som Peer. Foto: Stange Historielag

På denne tida var striden om utbyggingen av Stange vannverk stadig på førstesidene i avisene. Utbyggingen gikk, etter manges mening, ikke helt etter planen. Grøfter stod åpne og grove svarte rør lå over alt. Slik beretter *Peer* for *Mor Aase* om den videre ferden på bukke-ryggen:

*Har du sett den vannværksgrøfta nåen gong?
Bære kvabben, blaut og tong.
Digre, svarte stygge rør
ligg og gapa tomt i været.
Trenng du vatten lyt du bære
bruke bytta nå som før.
Opp på grøftekæjnten spratt vi,
ende ned i gjørma datt vi,
frosk og loppgro spratt og pilte
unna slikt et uvæjnt styr.
Lera ræjn som møssmørvelleng
ned frå grøftekæjnt og helling
saug og sikle, seg og silte
verre hell ei hengemyr..
Ja vi nådde ingen botten,
men fækk da bærje skrotten.
Bokken flaut på vinterull,
je heldt fast i bokkeøra.
Itte var det våres skuld,*

*men lykka var, som sagt, øss huld.
Vi fækk bærja øss inn i røra.
Her, sa je, ligg vi tørt åt natten
for her kjæm det æjller vatten.*

Og slik fortsetter det gjennom hele forestillingen. Peer skryter, fantaserer og har voldsomme planer, både når det gjelder politikk og ekteskap, mens Mor Aase veksler mellom medfølelse, stolthet og kraftig irritasjon over sønnens fantasi-historier:

*Å du er en rånåsvol...
Løpe gjør du, dag og natt
bygda rundt på æjlle kæjnter,
drekke og sløss mæ fark og fæjnter.
Midt i vikun kjæm du att
mæ blåe auer, sunne klær,
og attpå tel, din lange slae,
attpå æ'jn skam og skae
lyg du som ei tatermærr!*

Men Peer fortsetter. Han vil inn i herredsstyret, og snart skal han bli statsråd:

Ja, og je ska styre bra du,

*je ska rå før skog og mark.
Je ska bli lændbruksminister!
Da ska nok, n Odvar Nordli
kåmmå tel og undres storli'.*

(**Odvar Nordli**, den gangen 23 år gammel, hadde akkurat blitt varaordfører i Stange og var spådd en lysende karriere i politikken.)

Urframføringen på Domkirkeodden ble en suksess, og da Stange Historielag skulle markere sitt 50-årsjubileum i Malungen, sommeren 1981, ble Asmund og Torbjørn spurt om de kunne tenke seg å sette opp igjen *Peer Gynt frå Stange*. De tente umiddelbart på ideen, men Asmund mente at enkelte ting måtte skrives om. Verden hadde gått videre, og det som var aktuelt i 1950 var ikke like aktuelt 30 år senere. Blant annet måtte den replikken som er sitert ovenfor skrives om, og ble slik i "jubileumsversjonen":

*Ja, je ska styre bra du,
je ska rå før skog og mark.
Jo mor, du ska forundres storlig,
bære tenkj på'n Odvar Nordli
Statsminister, fylkesmæjnn,
je må da vare viss om mulig lyke ful og glup
som hæjnn.
Og et rent utruglig kvinfolkflaks
det ha je jo,
blonke je litt åt'n Gro
blir je strast lændbruksminister*

Under jubileumsforestillingen satt Odvar Nordli sjøl i salen og humret og lo sammen med de andre gjestene. Han hadde akkurat overlatt statsministerstolen til Gro Harlem Brundtland og blitt utnevnt til fylkesmann i Hedmark.

Et annet poeng som måtte forandres var harseleringen med Stange vannverk. – Vannverket er jo lykkelig fullført og itte aktuelt lenger, sa Asmund, men HIAS-anlegget var etablert i mellomtida:

*Såg du HIAS-anlegget noen gong?
Kloaksørpa sei og tung
samles her frå nord og sør,
kjøres inn i sementkommer,
digre som en paslig sjø.
Trædve tusen maskindasser
i frå hus og arbeidsplasser
Hele elva bron og mørk
rørt i hop med remsepapir frå hundre tusen
tørk.
Bokken kjinte HIAS-tæven,
bræka ti som bære dæven
Og dæmmer sætt'n like ut som dæjnna
månefærja,
om det lufte krutt hæl møkk ska je itt trygt
forsvæjra.
Je låg flat å høilt ti øra,
bokken rett på HIAS-døra
Sætte ti et himmelsprang;
over hændtreve og bommen
og lænde som en bommerang midt uti den
støste kommen.
Slik en skjuss igjennom rør
har full ingen fått på jorda.
Je åpne itte kjæften før
je var midtvægs uti fjorda.*

(Hele teksten til Per Gynt frå Stange er trykt i Gammalt frå Stange og Romedal for 2006).